ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Кунцьо Сергія Володимировича
на тему «Організація діяльності слідчого судді в контексті євроінтеграційних прагнень України», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура»

1. Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність дисертаційної роботи на тему «Організація діяльності слідчого судді в контексті євроінтеграційних прагнень України» зумовлена особливим значенням судового контролю за дотриманням прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також необхідністю вдосконалення організаційно-правових засад діяльності слідчого судді відповідно до європейських стандартів правосуддя. В умовах послідовного наближення України до членства в Європейському Союзі, реформування судової системи та утвердження принципу верховенства права особливої ваги набуває забезпечення незалежності, неупередженості й ефективності судового контролю на стадії досудового розслідування.

Визначальне місце в системі гарантій захисту прав людини посідає діяльність слідчого судді, спрямована на перевірку законності та обґрунтованості процесуальних рішень, дій і бездіяльності органів досудового розслідування та прокуратури, а також на забезпечення правомірності застосування заходів процесуального примусу. Від належної організації цієї діяльності значною мірою залежить дотримання балансу між публічними інтересами у сфері протидії кримінальним правопорушенням і необхідністю забезпечення прав та свобод особи. При цьому особливої актуальності відповідна проблематика набуває в умовах дії правового режиму воєнного стану, коли питання забезпечення національної безпеки та ефективності кримінального судочинства потребують узгодження з конституційними гарантіями прав людини й міжнародними зобов'язаннями України.

Водночас євроінтеграційний вектор розвитку держави зумовлює потребу в поглибленому науковому осмисленні організаційних механізмів здійснення судового контролю, удосконаленні нормативного регулювання діяльності слідчого судді та врахуванні відповідного досвіду держав – членів Європейського Союзу. Важливого значення набувають питання належного розподілу процесуальних повноважень, забезпечення організаційної спроможності судів, використання

сучасних інформаційних технологій у судочинстві та підвищення ефективності процесуальних гарантій захисту прав людини. Це дає підстави констатувати, що обрана тема дисертації має істотне наукове й практичне значення, а її розроблення відповідає сучасним потребам розвитку судової влади та реалізації євроінтеграційного курсу України.

Проведене дослідження також містить зв'язок з науковими програмами, планами, темами, зокрема робота виконана відповідно до постанови Президії НАН України від 10.01.2024 р. № 8 "Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2024–2028 роки" (п. 3.5 – Правові науки). Матеріали дисертаційної роботи використані в межах тем: НДДКР ЗВО "Львівський університет бізнесу та права" "Теоретико-методологічний фундамент правової реформи в Україні у світлі євроінтеграційних процесів" (номер державної реєстрації – 0121U111332), "Реалізація системного підходу у розвитку галузей права України" (номер державної реєстрації – 0121U111333), НДР "Судоустрій прокуратура та адвокатура в євроінтеграційному вимірі".

Вищенаведена інформація засвідчує високий рівень актуальності теми дисертаційної роботи Кунцьо Сергія Володимировича та своєчасність її виконання.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи, їх достовірність та новизна

Наукові положення, висновки, рекомендації, достовірність та новизна дисертаційної роботи характеризуються високим ступенем обґрунтованості. У процесі дослідження (при досягненні мети і вирішенні наукових завдань дисертації) використано синтез загальнонаукових та спеціальних методів, поєднання та комплексне застосування яких дозволило всебічно дослідити проблематику дисертаційної роботи та дійти науково обґрунтованих висновків.

Так, використання діалектичного методу дозволило дослідити закономірності становлення, розвитку та трансформації інституту слідчого судді, виявити взаємозв'язки між організаційними формами здійснення судового контролю та сучасними тенденціями реформування кримінальної юстиції в умовах європейської інтеграції України (підрозділи 1.2, 1.3). Застосування історико-правового методу дало змогу дослідити еволюцію правових засад формування інституту судового контролю та становлення організаційних моделей діяльності слідчого судді в національній системі (підрозділ 1.1). Догматичний метод

використано для аналізу нормативно-правового регулювання діяльності слідчого судді, з'ясування змісту кримінально-процесуальних норм, які визначають його правовий статус, компетенцію, повноваження та процесуальні гарантії здійснення судового контролю (підрозділи 1.2, 2.1, 2.3). Застосування системно-структурного методу дозволило дослідити місце слідчого судді в системі суб'єктів кримінального провадження, визначити внутрішню структуру його повноважень, встановити взаємозв'язки між окремими елементами механізму судового контролю та організаційного забезпечення його діяльності (підрозділи 1.2, 2.1, 2.3, 3.2). Компаративістський метод застосовано для дослідження європейських моделей судового контролю, аналізу діяльності суддів досудового розслідування у державах-членах Європейського Союзу, а також визначення шляхів імплементації відповідного досвіду у національне кримінальне процесуальне законодавство (підрозділи 1.3, 3.1, 3.2, 3.3). Метод правового моделювання використано для розроблення перспективних напрямів удосконалення організації діяльності слідчого судді, формування пропозицій щодо реформування механізмів судового контролю, професійної підготовки суддів та цифрової модернізації кримінального судочинства (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). Метод функціонального аналізу дав можливість дослідити практичну реалізацію повноважень слідчого судді, оцінити ефективність виконання ним контрольної функції та встановити вплив організаційних чинників на результативність судового контролю під час досудового розслідування (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3). Метод узагальнення судової практики застосовано для дослідження рішень слідчих суддів, практики Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини щодо здійснення судового контролю на стадії досудового розслідування, а також для виявлення проблем правозастосування та шляхів їх вирішення (підрозділи 1.3, 2.2, 3.2). Соціально-правовий метод використано для оцінки впливу організаційних механізмів діяльності слідчого судді на забезпечення прав людини, доступ до правосуддя та ефективність кримінального провадження загалом (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Прогностичний метод застосовано для визначення перспектив розвитку інституту слідчого судді в умовах європейської інтеграції України, обґрунтування напрямів модернізації організаційних механізмів судового контролю та прогнозування результатів впровадження запропонованих змін (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3).

Достовірність, цінність і важливість виконаної дисертаційної роботи підтверджується впровадженням наукових розробок у діяльність Науково-дослідного інституту Львівського університету бізнесу та права та в навчальний

процес Закладу вищої освіти "Львівський університет бізнесу та права" (під час підготовки, розробки і виданні навчальних, методичних посібників, рекомендацій та довідників, а також при викладанні навчальних дисциплін, зокрема таких, як "Кримінальне право", "Кримінальний процес", "Європейські стандарти кримінального судочинства"), як це засвідчують відповідні довідки.

Наукову новизну одержаних дисертантом результатів, які виносяться на захист, визначають наступні положення:

– вперше: 1) запропоновано концепцію цифрового забезпечення судового контролю слідчого судді, яка базується на поєднанні автоматизованого моніторингу процесуальних строків, електронного контролю виконання судових рішень, цифрового аудиту процесуальних дій та аналітичної обробки кримінально-процесуальних даних, що дозволяє забезпечити раннє виявлення процесуальних ризиків, попередження порушень розумних строків та формування превентивного механізму захисту прав учасників кримінального провадження в умовах цифрової трансформації правосуддя; 2) обґрунтовано теоретико-прикладні засади спеціалізованого добору, професійної підготовки та підвищення кваліфікації слідчих суддів, що передбачають доповнення ч. 5 ст. 21 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" вимогою щодо спеціалізованої підготовки та підтвердження професійних компетентностей кандидата на здійснення повноважень слідчого судді, а також ст. 90 цього Закону – положенням про обов'язкове спеціалізоване навчання таких суддів не рідше одного разу на два роки з питань судового контролю, практики ЄСПЛ та захисту прав людини; 3) здійснено комплексну систематизацію та періодизацію процесу імплементації європейських стандартів судового контролю на досудовій стадії кримінального провадження в національне законодавство України, що дало змогу виокремити етапи становлення, інституціоналізації та функціональної трансформації судового контролю, а також виявити їх внутрішню логіку та закономірності розвитку;

– удосконалено: 1) теоретико-прикладні засади організації діяльності слідчого судді шляхом обгрунтування уніфікованої процесуальної моделі судового контролю, що передбачає кодифікацію у КПК України загальних правил розгляду клопотань і скарг, визначення єдиних вимог до їх предмета, доказового обґрунтування, строків, порядку судового розгляду та мотивування ухвал слідчого судді, що сприятиме усуненню нормативних прогалин і колізій, підвищенню правової визначеності та забезпеченню єдності правозастосовної практики; 2) концептуальні положення щодо формування інтегрованого комплексу інституційних, адміністративних, кадрових та матеріально-технічних компонентів,

взаємодія яких забезпечує процесуальну спроможність слідчого судді, ефективність судового контролю, дотримання розумних строків кримінального провадження та реалізацію прав і свобод його учасників; 3) теоретико-прикладні підходи до оптимізації діяльності слідчого судді в умовах цифровізації кримінального судочинства шляхом обґрунтування доцільності створення повноцінного електронного кримінального провадження та єдиного цифрового досьє тощо;

– набули подальшого розвитку: 1) теоретико-прикладні засади організаційно-правового забезпечення діяльності слідчого судді шляхом розроблення на основі досвіду Франції, Німеччини, Італії та інших країн моделі інституційного розмежування судово-контрольної та обвинувальної функцій; 2) функціональна систематизація принципів діяльності слідчого судді, зокрема інституційних, гарантійно-правозахисних, процесуально-регулятивних, контрольно-наглядових та епістемологічних, сукупність яких забезпечує баланс між ефективністю судового контролю, процесуальною автономією сторін і гарантуванням прав людини на досудовій стадії кримінального провадження; 3) теоретико-правові засади нормативної трансформації повноважень слідчого судді тощо.

3. Значущість дослідження для науки і практики та можливі шляхи його використання

Інформаційною базою дисертаційної роботи є фундаментальні положення теорії держави і права, науки кримінального процесуального права, судоустрою та правоохоронної діяльності, концепції верховенства права, правової держави, судового контролю, незалежності судової влади, забезпечення прав людини у кримінальному провадженні, а також сучасні наукові підходи до організації діяльності органів правосуддя в умовах європейської інтеграції. Теоретичним підґрунтям дослідження виступають наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, присвячені проблематиці кримінального процесу, судового контролю, функціонування інституту слідчого судді, реалізації принципів змагальності, диспозитивності та забезпечення права на справедливий суд. Особливе значення для дослідження мають доктринальні положення щодо правової природи судового контролю на стадії досудового розслідування, місця слідчого судді у системі кримінальної юстиції, меж його дискреційних повноважень, а також співвідношення процесуальної самостійності органів досудового розслідування та гарантій судового захисту прав людини.

Наукові розробки, викладені у дисертації, мають практичне значення. Одержані результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в практичній роботі: науково-дослідній сфері – для подальшого розвитку наукових положень щодо перспективних напрямів вдосконалення організації діяльності слідчого судді в контексті євроінтеграційних прагнень України; галузі правотворчої діяльності – у процесі розроблення пропозицій щодо приведення положень національного законодавства у відповідність із визнаними міжнародними правовими стандартами, а також при вдосконаленні чинних нормативно-правових актів різної юридичної сили, спрямованих на регулювання правових, організаційних та інституційних засад діяльності слідчого судді в Україні; при підготовці змін до Кримінального процесуального кодексу України, Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та інших нормативних актів з метою удосконалення порядку реалізації повноважень слідчого судді, організаційно-правового забезпечення його діяльності, професійної підготовки та добору кандидатів на відповідні посади; організаційно-правовому забезпеченні здійснення правосуддя – для підвищення ефективності діяльності слідчих суддів, забезпечення єдності судової практики та вдосконалення механізмів здійснення судового контролю на стадії досудового розслідування; сфері міжнародного правового та інституційного співробітництва судових і правоохоронних установ – для розвитку механізмів взаємодії з міжнародними та європейськими інституціями у питаннях професійної підготовки суддів і працівників правоохоронних органів, а також напрацювання узгоджених підходів до здійснення судового контролю за дотриманням процесуальних гарантій на стадії досудового розслідування; взаємодії з інститутами громадянського суспільства – з метою формування практичних пропозицій щодо посилення суспільного контролю, відкритості та доступності інформації про здійснення судового захисту прав і свобод людини на досудовій стадії кримінального провадження; у сфері правничої освіти та підвищення кваліфікації – для формування й оновлення освітніх програм, методичного забезпечення професійної підготовки суддів, адвокатів і працівників судових установ тощо.

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Дисертація викладена на 262 сторінках машинописного тексту (з них основного комп'ютерного тексту 189 сторінок), складається із анотації, вступу,

трьох розділів з відповідними підрозділами, висновків, списку використаних джерел, який налічує 373 найменування, та додатків.

Зміст дисертації узгоджується з традиційним для кандидатських дисертацій юридичного спрямування підходом щодо викладення результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретико-правові засади формування інституту слідчого судді» окреслено еволюцію правових засад формування інституту судового контролю; охарактеризовано правову природу та принципи діяльності слідчого судді у системі кримінальної юстиції; сформульовано європейські стандарти судового контролю на досудовій стадії кримінального провадження.

У другому розділі «Нормативно-правові та організаційні аспекти діяльності слідчого судді в Україні» досліджено правове регулювання статусу та меж компетенції слідчого судді при реалізації судово-контрольної функції, проаналізовано судову практику слідчого судді, виявлено проблеми реалізації та ефективності, обгрунтовано організаційно-правові засади забезпечення діяльності слідчого судді та їх вплив на ефективність кримінального провадження.

У третьому розділі «Перспективні напрями вдосконалення організації діяльності слідчого судді в умовах євроінтеграції України» запропоновано підходи щодо організації професійної підготовки та вдосконалення добору кадрів на посаду слідчого судді, обгрунтовано організаційно-правове забезпечення взаємодії слідчого судді з учасниками кримінального провадження, проаналізовано європейський досвід та перспективи впровадження в Україні, окреслено напрями оптимізації діяльності слідчого судді в умовах цифровізації кримінального судочинства.

В цілому дисертація С. В. Кунцьо за структурою, обсягом, оформленням, елементами наукової новизни та змістовним наповненням відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 та 14 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» (зі змінами та доповненнями), які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Основні результати, які деталізовано у змісті науково-прикладного дослідження та авторські висновки є конкретними, достатньо аргументованими і становлять предмет для захисту. За складом вирішених завдань – дисертація відповідає паспорту спеціальності 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура». Авторські пропозиції та рекомендації, методичні засади розв'язання проблематики, концептуальні і наукові положення науково-прикладного

дослідження – деталізовано дисертантом і доведено до рівня практичної придатності.

За результатами ґрунтовного вивчення рукопису дисертаційної роботи на тему «Організація діяльності слідчого судді в контексті євроінтеграційних прагнень України» та опублікованих наукових праць автора, а також аналізу звіту щодо перевірки тексту рукопису електронним сервісом StrikePlagiarism, порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використанні здобувачем окремі твердження, дані і цитування інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Відтак дисертація С. В. Кунцьо є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому немає академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Визначені дисертантом предмет і об'єкт дослідження, а у їхній відповідності – перелік поставлених та вирішених наукових, пошукових і прикладних завдань, а також винесена на захист наукова новизна дисертації, запропоновані на розгляд наукової спільноти загальні висновки та пропозиції, обсяг друкованих праць та їхня кількість – відповідають вимогам МОН України до дисертацій, представлених на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура».

5. Повнота викладення результатів дослідження у наукових фахових виданнях

Результати дисертації з достатньою повнотою висвітлені у наукових публікаціях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 9 одноосібних наукових праць, у тому числі 1 – в іноземному науковому періодичному виданні (Чеській Республіці), 5 – у фахових виданнях України з юридичних наук та 3 – у збірниках тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Все це свідчить про самостійність та достатньо високий науковий рівень дисертанта.

6. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційного дослідження.

7. Дискусійні моменти дисертації, зауваження та побажання

Надаючи загалом високу оцінку виконаному дисертаційному дослідженню, потрібно, однак, також відмітити деякі його положення, що можуть слугувати підґрунтям для дискусії.

1. На мою думку, дослідження еволюції правових засад формування інституту судового контролю могло б бути доповнене грунтовнішим аналізом взаємозв'язку між основними етапами становлення цього інституту в Україні та трансформацією організаційно-правових засад функціонування судової влади. Зокрема, доцільно було б детальніше розкрити вплив судово-правових реформ на визначення місця слідчого судді в системі кримінальної юстиції, а також простежити, яким чином зміни процесуального законодавства позначилися на обсязі його контрольних повноважень і механізмах забезпечення незалежності під час розгляду питань, пов'язаних з обмеженням прав і свобод людини. Такий підхід сприяв би поглибленню розуміння закономірностей інституційного розвитку судового контролю та конкретизації організаційно-правових передумов удосконалення діяльності слідчого судді в контексті євроінтеграційних прагнень України, що цілком узгоджується з предметною спрямованістю спеціальності 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура».

2. Заслуговує на підтримку запропонований у підрозділі 1.2 функціональний підхід до систематизації принципів діяльності слідчого судді, який охоплює інституційні, гарантійно-правозахисні, процесуально-регулятивні, контрольно-наглядові та епістемологічні складові. Проте, на нашу думку, аргументація авторської класифікації могла б бути посилена шляхом детальнішого розмежування конституційних і кримінальних процесуальних засад судового контролю, загальних принципів судочинства та спеціальних вимог, що визначають порядок реалізації контрольних повноважень слідчого судді. Зокрема, доцільно було б конкретизувати зміст епістемологічної складової та розкрити її практичне значення для оцінювання обґрунтованості клопотань сторони обвинувачення, перевірки достатності матеріалів, поданих на підтвердження відповідних вимог, і мотивування судових рішень. Такий підхід сприяв би більш чіткому визначенню самостійного наукового значення запропонованої систематизації та її практичної цінності для вдосконалення організації діяльності слідчого судді.

3. Підтримую висновок здобувача про наявність проблеми неоднакового застосування норм кримінального процесуального законодавства під час реалізації повноважень слідчого судді. Проте, на мою думку, дослідження могло б бути посилене шляхом конкретизації критеріїв оцінювання обґрунтованості процесуальних клопотань, достатності поданих матеріалів і пропорційності втручання у права особи. Зокрема, доцільно було б детальніше розкрити співвідношення вимог законності, необхідності та пропорційності з відповідними стандартами доказового обґрунтування. Це сприяло б підвищенню

передбачуваності судових рішень відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ.

4. Погоджуюся з позицією здобувача щодо значення належного мотивування судових рішень як необхідної передумови ефективного судового контролю. Водночас вважаю, що положення підрозділу 2.2 могли б бути доповнені систематизацією типових недоліків мотивування ухвал слідчих суддів. Зокрема, доцільно було б конкретизувати вимоги до відображення в мотивувальній частині оцінки доводів сторін, фактичних обставин справи та пропорційності обмеження прав особи. Такий підхід сприяв би підвищенню якості судових рішень і посиленню гарантій судового захисту в контексті євроінтеграції України.

Проте, незважаючи на певні дискусійні моменти та критичні зауваження (які можна вважати скоріше як рекомендаційними), необхідно зазначити, що вони не мають принципового характеру відносно позитивної оцінки поданого до захисту дисертаційного дослідження, виконаного в цілому на високому науковому рівні.

8. Загальні висновки

Дисертаційна робота Кунцьо Сергія Володимировича є завершеною науковою працею, в якій запропоновано нове вирішення науково-практичного завдання, яке полягає в обґрунтуванні сутності і особливості організації діяльності слідчого судді в сучасних умовах та пошуку шляхів удосконалення функціонування відповідного інституту в контексті євроінтеграційних прагнень України.

За змістом, оформленням і рівнем наукової новизни розглянута дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор - Кунцьо Сергій Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура».

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
заступник голови Національного агентства
із забезпечення якості вищої освіти **Іван НАЗАРОВ**

Особистий підпис Назарова І.В. засвідчую
Керівник відділу
кадрового забезпечення У.В. Бонгук